

PABRIEŽA JŪZAPS

Kalbėninks, humanitarėniu muokslu daktars, pruropesuorios

ŽEMAITIŠKA DVASĖ ŠVEICARĖJUO

ŠVEICARĖJĖS LIETUVIŲ BENDRUOMENĖS KVĖITĖMS

2025 m. lapkrėtė 12 d. teka laimė sosėtėktė so Šveicarėjės lietoviu bėndruomenės pėrmėninkė, Pasaulė lietoviu bėndruomenės Koltūras kuomisėjės pėrmėninkė Caspersen Jūratė. LR Seimė vīkosiuo kuonperėncėjė „Diel istuorėnė Žemaitėjės regėjuona ėr regėjuonėnės žemaitiu kalbuos ėšsavguojėma ėr iteisėnėma“ J. Caspersen poikio, šėlto žemaitėško žuodio pasveikėna kuonperėncėjės dalīvius. Pu kėik laika gavuom maluoni kvėitėma ėš Šveicarėjės lietoviu bėndruomenės: Žemaitiu koltūras draugėjės pėrmėninka Žebrauskis Algėrda ėr anuo pavaduotuoji Pabrieža Jūzapa 2026 m. rogpjūtė pabonguo pakvėitė i kuon-

J. M. Probsts ėr J. Pabrieža ruoda „Mažouji princa“ žemaitiu kalbo.

perėncėjė Šveicarėjuo ėr istuorėjė“, katra bova „Žemaitiu kalba, koltūra skėrta Žemaitiu vīskopa

Valončiaus Muotiejaus 225 – siuoms gėmėma metėniems.

KUONPERĖNCĖJĖ ZUOLUOTORNA MIESTĖ

Zuoluotorns (So-lothurn) – poikos vėdoromžiu baruokėnis miests šiaurės vakarū Šveicarėjuo, kontuona cėntros. Pasėruoda, tas miests bova vėinioulėkts ėš 26 kontuonu Šveicarėjuo. Diel tuo miestė simbuolėškā atėdouta pagarba skaitliu 11: 11 bažničiu, 11 varpū, 11 puontanu, net miesta laikruodis tor tik 11 skaitliu – nier skaitliaus 12.

Kuonperėncėjė vīka Le Couroune vėišbotė senuovėnie riteriu salie, katra bova pastatīta 1530 m. Žemaitiu koltūras draugėjės pėrmėninks Žebrauskis Algėrds pristatė pranešėma „Žemaitėjė – istuorėnė Euruopas žemė“, vuo anuo pavaduotuos Pabrieža Jūzaps – „Žemaitiu kalba: keravuojėms ėr tvėrtėnėms“. Kuonperėncėjės dalivė audringās pluojėmas pritarė LR Seimė 2025 m. lapkrėtė 12 d. priimtā rezoliucėjė „Diel istuorėnė Žemaitėjės regėjuona ėr Žemaitiu kalbuos iteisėnėma“.

MAŽUOJĖ PRINCA MOZIEJOS

Kuonperėncėjės vėita Zuoluotornė pasėrinkta specijalė. Tamė miestė 1r isėkūrės milėmiausės pasaulė kningas Antuana de Sent Egziuperi „Mažuoje princa“ moziejos, katrou vėsė kuonperėn-

Ont kalno, nu katruo atsėver ežers ont Ketoriū Kontuonu (ėš kairies): J. Pabrieža, J. Caspersen, V. Kern, A. Žebrauskis.

Mažuoje princa statolelė.

Kuonperėncėjės dalivė pri Mažuoje princa moziejaus.

ŠIAME
NUMERYJE

2 psl.

**Gėrėninka Tenisuona
atsėmėnėmā**

cėjės dalivė aplonkė ėr dā karta isėtėkėna, ka ta jau klasėka taposi aleguorėnė pasaka sava ėšmėntė ėr paprastomo, pasakuojėmo aplė žmuogaus lėkėma, gīvenėma prasmė, draugīstė, ėštėkėmībė ožkerie ėr vākus, ėr paugosius.

Mažuoje princa moziejos 1r isėkūrės senuovėniamė 1703 m. pastatė. Mziejaus steigies ėr savėninks 1r bovės Šveicarėjės parlāmėnta narīs, verslėninks ėr pė-

lantruops Jeans – Marks Probsts. Ons 1r dėdėliausės pasaulie „Mažuoje princa“ kningu kuolekcėjės autuorios. Mūsa apsėlonkīma moziejou meto 1spūdinga „Mažuoje princa“ kuolekcėjė sodarė 7963 kningas, ėšlėstas 685 kalbuoms ėr tarmiems. Vuo pasaulis dabā skaitliu net daugiau kāp 300 milėjuonu pardoutū „Mažuoje princa“ kningu.

NUKELTA I 2 PSL.

ŽEMAITIŠKS *raštas*

Kninguo rondam žemaitiu nauduojemu žuodiu: papūnis, mīlėsta. Tenisuons rašė: „Papūni, matau dūmai eina, miškas deg!“ (dabā žemaitėškā rašitomem – „Papūni, matau dūmā ēn, mēšks deg!“). Ir žuodiu mus’t grīnā slavėšku: „iš či-

derstvos, iš zlastės“. Ir žuodiu, katrus žemaitė nauduo savuotėškā: „pušies galūnė“ (lietovis sakītom – „viršūnė“), „kasininkas suskaito“ (lietovis – „suskaičiuoja“), „iki pusnakčio“ (Lietovuo – „iki pusiaunakčio“), „ir stovi užsimaskavę tankai“

Gėrėninka Tenisuona atsėmėnėmā

Tenisuons Aleksandrs (1898-1986) gėmė Lapžemie (Lapžemi), dabartėnie Latvējuo. Vaikistė – Tveru gėrėninkėjuo, Šlapgėrie. Nu 1922 metu – Plungės, Telšiū gėrėninks. 1944-tās pabiega i Vakarus.

1975-tās Čikaguo ēšėjė Tenisuona atsėmėnėmu kninga „Žemaitijos girių takais“. Aprašīts 1902-1945 metu laikuotarpis. Poiki kninga so vaizdingās pasakuojėmās. So pajoukavėmās. No apraša ē gėrėninka vargus, ē baisės okupacėjės.

Atsėmėnėmā parašītė lietoviu bėndrėnė. No žemaitībiu – gali so vežėmo vežtė...

(lietoviu bėndrėnie – „irgi stovi“).

Tenisuons ožrašė senūs žemaitėškus vėitu vardus: Gondinga, Gomontlaukė Patirė, Andriejavs, Pašakalė, Milošaitiu dvars. Parašė ēr „Gandinga“, ēr „Milašaičių kaimo“. Će kalbėninkā galiptom narpliuotė, kāp keities tēi pavadėnėmā. Va – dvarėninks Andriejos „davė“ sava varda miesteliu, katras dā ē priš šimta metu bovės Andriejavs. Vo kumet ons palėka Endriejavs?..

Gal nustebintė senuosės pavardės: „Romanauskas“, „Bagdonaviče“. No jug pėrmuoji pavardie – a tik ne nu vardažuodė „Romanas“? Vo senūsūs raštūs žemaitiu bajuoru pavardės ēš tėkra bovėsės tuokės „muotrėškėnės“: „Aš, ponuli, esu Bagdonaviče, iš žemaičių bajorų!“. Vo Ėivas vards rašuoms grīnā „žemaitėškā“ – „skaisčiosios ir galingosios Jievos“...

je. Skunde buvo parašyta: „Plungės girininkijos Stalgėnų apeigos medinčias Mickeviče visai nekeravoja gire ir po jo priežiūros apeigoje esti daug storūn žaliūn vogtūn kelmūn kuriūn ir girininks nenor matyt“...

Žemaitėšks skunds...

Ir kninguo ne tik žemaitėškas leksėkas (žuodina), no ē būdingas fuonetėkas (garsina). Va – „kaap“: „Rožė kaip mata, kaap su ronka atem!“ (dabā rašītomem: „Ruožė kāp matā, kāp so ronko atem!“). Vo dā ē žemaitėšks „Jezus Marija!“ (lietovis šauktom – „Jėzus Marija!“...).

Priš šimta metu Tenisuons dā gėrdiejė žemaitėška būtōji dažnėni so žuodelio „liōb“: „kol dar Končius ĉia ūkyje gyveno, jis liuob kartais išeidavo i Paminijas pazuikinėti“ (dabā rašītomem – „pakol dā Končios ĉe ūkie gīvena – liuob kartās ēšėtė i Paminijės pazoikėnietė“), „O ir pavažiuoti arkliais liuob mėgdavo kunigaikš-

tis“ („Vo ē pavažioutė arklės liuob tėktė konėgākštiau“), „Liob lysdavau i juodalksnių kupstą pelkės viduryje ir laukdavau...“ („Liōb listė i joudalksniu kopsti pelkės vėdorie ē lauktė...“).

Givendams Amerėkuo Tenisuons jau mėnkā baatsėmėnė dvėskaita, katruos žemaitė sava žemie ē dabā nepalėd! Skaituom a tik ne vėina vėininteli sakėni: „nakti vis po du sargybiniu prie sausai išsemto šulinio“ („nakti vėn po do sargībėnio pri sausā ēšsėmtuos šolėnės“).

Čikaguo 1975-tās ēšėjosi kninga bėški paruoda ē lietoviu bėndrėnės kalbuos mainīmuos. Va – žuodi „pjautė“ Tenisuons rašė vėn kaitaliuodams: „nuo to

Tenisuona atsėmėnėmu kninga (Čikaga, 1975 m.).

kelmo atpiovą nupiovęs“, „pušies kelmo atpjova“, „ipiovimus“, „ipjautų medžių“, „raudona vėliava su piautuvu ir kūju“. Žuodė „spjautė“, „bjauros“, „aukšts“ ir rašuomis tēp: „spjauđė“, „Biauriausias bestija“, „kelios poaugštės eglės, o vienos jų augštai šaka palaužta ir nubruzginta kabo“.

Plungės biblioteka žad pakartuotėnā ēšlėstė Tenisuona atsėmėnėmu kninga – jug priš posšimti metu posės tūkstantės tiražo ēšėjose leidėnė nabgal ni barastė. No rėktom pasėrūpintė ē vertėmo i žemaitiu kalba. Jug ē pats Žemaitiūs augės ē dėrbės Tenisuons ras’t būtom sava atsėmėnėmus parašės žemaitėškā – jė nebūtom ēšsėbiegės i Amerėka...

Sotaisė Vaitkos Kėstotis

Gėrėninks A. Tenisuons.

ŽEMAITIŠKA DVASĖ ŠVEICARĖJUO

ATKELTA ĖŠ 1 PSL.

Mėlžėnėškā „Mažuojė princa“ kningu ēr kėtuokiū ekspuonatu sankaupa par tris aukštus ožem kėlėsdėšimt kombariū. Tūs kombariūs ir ēšdieliuotas ne tik ivairiū metu ēr leidėmu „Mažuojė princa“ kningas, bet ēr kėtuokės induomībės, katruos ir sosaistītas so „Mažoujo princo“: rašītuojė A. de Sent Egziuperi paišītė piešėnė, tapītas akvarelės, kningas so anuo ronko irašītuoms dedėkacėjuoms, ivairės mėnėninku iliostracėjės, paveikslā, skolptūras, skėrtas „Mažajem princou“.

Vėins dėdėliausis kombaris ir skėrts rašītuojė A. de Sent Egziuperi gīvenėmou ēr kūrībā. Tamė kombarie ir ēšdieliuotė vėsė liektovu muodelė, katrās skraidė Egziuperi, paskotėnė rašītuojė puortėgrapėjė so lakūna onėpuormo, anuo rašītė laiškā. In-

J. Pabriežas pranešėms.

duomė, kad ir ēšlėkės ēr paskotėnis laišks, katros bova rašīts tou lemtinga rītmeti, kumet Antuans, atlėkdams karėnė oždouti, žova. Vuo tamė laiškė tuoki pabonga: „Jego šėndėin aš žūsio, nieka nesėgailiesio... Tiktā ir baisė neramė diel žmuonėjės ateitėis...“.

Vėsa ekskursėjė šėltā, gīvā vedė ēr aplė vėskou pasakuojė pats moziejaus

ikūries ēr savėninks J. M. Probsts. Toriejau pruoga žīmėm kuolekcionieriou iteiktė šviežė ēšlėsta žornala aplė vākū ēr jaunima literatūra „Rubinaitis“, katramė ir ēšspausdints ēr mona straipsnis aplė „Mažouji princa“. Dėdlė maluonė bova mėlžėnėškūo „Mažuojė princa“ kuolekcėjuo rastė ēr sava patėis i žemaitiu kalba ēšversta „Mažouji princa“.

Žiaurė sojaudėna ēr moziejaus savėninka duovėna: ēš patėis J. M. Probstas ronku gavau sertėfėkouta, 30 cm aukštoma, nuognė poikė, stėlinga Mažuojė princa statolėlė.

Tamė patemė Zuoluotorna miestė aplonkiem ēr dā vėina induomi moziejo, katros tor kažkėik rīšė ēr so Lietovo – generuola Koscioškas Tada bota – moziejo, katramė ons gīvena kelis paskotėnius sava gīvenėma metus.

PADIEKAVUOJĖMS ŠVEICARĖJĖS LIETUVIŲ BĖNDRUOMENĖ

Poiki ēr isėmintėna keliū dėinū pabovėma organėzava Šveicarėjės lietoviu bėndruomenė, katra jung par 250 regėstroutu nariū. Vuo vėdo vėsas dėinas muotėnėškā priveiziejė dvė žemaitės – mažeikėškė Caspersen Jūratė ēr telšėškė Kern Vilma. Tuos poikės muotrėškas pasėstėngė mums

J. Pabrieža moziejaus kėimė pri paminkla Mažajem princou.

apruodītė gražius Berna, Ciuricha, Liucernas miestus. Keliuonė bėngiem, pakėlė i aukšta kalna, nu katruo atsėver Mairuonė aprašīts poikėsis ežers ont Ketoriū Kontuonu.

Vuo Jūratė ont kalna vėršūnės ēšraiškingā skaitė Mairuonė eilieraštius, katrus ons parašė būdams Šveicarėjuo.

Šiaulė

Rimuotos kalbos prieglobstyje

Iš Platelių, Plungės r., kilusi Jadvyga Kaunaitė-Girenko (g. 1943) į Ukrainą persikraustė 1970 m., ištekėjusi už ukrainiečio. Dirbo vaikų darželio auklėtoja, pradinių klasių mokytoja. Po 15 metų grįžo į Lietuvą, o 2002 m. išvyko atgal į Mykolajivą. Vėl į Platelius J. Girenko sugrįžo 2022 m. kovą, per bombardavimus netekusi savo namų. Dabar gyvena Plungėje. Jadvyga beveik visiškai nebemato, klausosi garso knygų ir iš naujo atranda poeziją – kaip skaitytoja ir kaip kūrėja. Kaip kilo poreikis rašyti? Eiliuotai? Paklausta apie kūrybos pradžią, Jadvyga pasakoja apie vaikystėje mintinai išmokus S. Nėries, Maironio eilėraščius, apie pačios kūrybą, spausdintą rajono laikraštyje. Ir laikotarpį, iš Ukrainos sugrįžus į Plungę. Jos pasakojimas patvirtina rašytojos Giedros Radvilavičiūtės ištarbę, kad „žmogus sėda rašyti tada, kai jam nieko kito nebelieka“.

„Kelis mėnesius buvo tokia depresija, kai parvažia-vom po to karo: nenorėjau nei nieko matyti, nei valgyti. Tas pirmas ruduo čia: lijo ir lijo, pilkas dangus... Nu, reikia juk kažkaip išlįsti, pas daktarus eit nesinori, tuos vaistus gert nesinori. Guli guli, sėdi sėdi, prisimeni savo gyvenimą, ir kažkaip taip... Taip susiklostė, kad išėjo eiliuotomis formomis. Rašyti negalėjau, tuos pirmus eilėraščius visus turiu galvoj, turiu ne rankraštį, turiu galvaraštį.

Pirmasis buvo tas, kuriame išsakiau visą skausmą apie karą „Baladė apie tylą“. Pirmiausia parašiau trečią dalį, tą apie karą, o paskui man kažkaip pradėjo megz-tis: tyla, tyla, kur dar aš tą tylą sutikau? Na, ir tada sukūriau... Nuo antro galo pradėjau. Eilėraščiai man kaip gimsta? Klausausi radijo ir atrodo, kad atmintyje neįsiviečia. Atsikeliu – tai buvo antras eilėraštis po „Tylos“ – vaikštau, ir man galvoj mintis: „Ne tik iš meilės gimsta eilės.“ Ir vėl, ir vėl. Kokią savaitę. Aš negalvoju apie tai, bet man vis išlenda ta eilutė. Nu ką, galvoju, jei tu jau taip lendi, tai reikia pabaigti. Parašiau, bet labai liūdną. Buvo saulėta diena, aš va čia sėdėjau, tada dar mačiau su tušinuku rašyti, po kelias eilutes parašydavau. Paskui su markeriu toliau rašiau.

Anksčiau guli ir galvoji: „Kokia ta mano vaikystė buvo sunki, kaip man gyvenime buvo sunku, pagaliau, dar tas karas...“ Ir kai tą viską išdėjau, nu, ne ant po-pieriaus. Tą aš pradėjau vėliau, kai sugalvojau, kad yra toks dalykas kaip markeris ir pradėjau juo rašyti, nes su tušinuku aš parašau ir nematau. Parašau porą eilučių – ir viskas, nebegaliu. Dabar ir su markeriu: parašyt parašau, o perskaityt nebegaliu. Esu va prirašiusi, o perskaityt galiu tik per padidinamąjį stiklą. Pirmuosius eilėraščius užrašiau ant kalendoriaus – į sąsiuvinį rašyti neverta, nematau. O čia, tame name, kur nuomojuosi, buvo seni kalendoriai, gulėjo čia. Rašiau, gerai buvo, nepersiviečiau.

Aš klausiausi prieš kelias dienas kaip ten to... Vai-niaus Bako. Oi, kokie gražūs eilėraščiai! Ne tokie kaip kitų kad būna tušti, pritempti tiesiog per jėgą. Jo – lie-jasi, liejasi, liejasi iš širdies... Arba Jonyno klausiausi, esu užsirašiusi net mintis jo. Nu irgi, nu irgi – va, taip, paprastai. Man taip nesigauna – tokių labai gražių vaizdų, užtat kad ir kalbą esu primiršusi, ir tų kalbų

galvoj bent kelios maišosi. Jau turbūt ir galva per sena, jau tokių gražių vaizdų nebeišgina. Man taip išeina: kar-tais, kai diktuoju pati sau, galvoju: faktai, faktai – čia užaugo, čia gimė, čia susipiršo ar supiršo per prievartą. Vieni faktai išsakyti, nėr tokių vaizdingų posakių. Bet iš kitos pusės, kai pagalvoji: kai klausausi dabar jaunų tokių, nu, tiesiog aš net tokių žodžių nesuprantu, tokie ten įmantrūs žodžiai, ir nežinai, nė ką jie reiškia.

Ir taip per tuos savo eilėraščius aš išėjau iš depresijos. Juk taip ir psichologai kalba: „Jei tau skauda – rašyk ir sudegink.“ Aš sunaikint negaliu, nes dauguma mano galvoj yra parašyta, nesudeginsi. Bet man pasidarė len-gviau, pradėjau kvėpuoti, vaikščioti, į gamtą išeinu. Kad dar geriau matyčiau... Nėr su kuo pasišnekėti, neturiu jokių draugų. Radija, radija, radija – viską žinau, kas pasauly dedas. Paskui, kai tą garsinę knygą gavau, tai čia man buvo toks malonumas... Eilėraščių klausausi iš jų. Prašau bibliotekoj Viliūtės, kad ji man įrašytų poezi-jos. Pirmą sykį įrašė A. Ruseckaitės knygą apie Mačernį. Nu, kaip susižavėjau: jaunas vaikinukas, dvidešimties metų, ir jauti, kad talentas yra, kad jam iš dūšios liejasi, o ne taip, kad ieškai žodžių, kaip čia gražiai pasakyti. Bendrai, poezija man patinka iš vaikystės. Aš dar tada buvau pradėjus rašinėti, net laikrašty buvo, „Kibirkštį“, išspausdinta. Paskui gyvenime jau nebebuvo laiko, tik darbe kurdavau vaikams scenarijus šventėms.

Dalį J. Girenko eilėraščių būtų galima priskirti tradicinei lyrikai: apmąstoma gyvenimo prasmė, išsakomi jausmai, dominuoja metaforinis kalbėjimas („Minčių siūlai“), tradiciniai poetizmai („Mėlyna paukštė“). Su šiais savo tekstais J. Girenko atsidurtų dideliame poetų mėgėjų būryje. Bet yra dar ir pasako-jamieji eilėraščiai, kuriuose ji remiasi savo gyvenimo patirtimi, išdėstydamą tikslus biografinis faktus. Čia ir istoriniai įvykiai: pokaris, karas Ukrainoje, ir kasdienybės momentai, pavyzdžiui, susidūrimas su mišiu per radiją besiklausančia moterimi parke. Šituose tekstuose J. Girenko per daug nesirūpina dėl meninės išraiškos, svarbus pats išsakyto momen-tas. Ji kreipiasi į numanomą klausytoją („O buvo taip, nupiešiu jums paveikslą“), ir eilėraščio adresatą („Tėvui“) ar į patikusią knygų autorius („Įkvėpta „Dievo su šlepetėmis“). Jei adresato ir nesama, vis tiek vyrauja kalbėjimas antru asmeniu: eilėraštis tampa pokalbiu su savimi, ieškoma ryšio, norima būti išgirstai. Eilėraščiai rimuoti, tačiau šio principo nuosekliai nesilaikoma. Rimuotas kalbėjimas, regisi, padeda rašančiajai nusiraminti – ji patenka į saugią, tam tikras taisykles turinčią erdvę, čia ji jaučiasi visiškai laisva išsakyti. Patetika ir kasdienės intonacijos, buities detalės ir poetinės abstrakcijos susipina į vieną. Atsiduri žmogaus vidinio gyvenimo tirštumoje. Ypač stipriai konkrečios aplinkybės suvibruoja eilėraštyje „Baladė apie tylą“. Dalykiškai nupasakojamas mo-mentas prieš sprogimą ir po jo, pasinaudojama čia pat po ranka esančiais buitinais įvaizdžiais („Maži metalo gabaliukai (...) kaip pupos guli sofoje“, „namo durys lyg rėtis skylėtos“), toks pat dalykiškas kalbėji-mas, sausas fakto konstatavimas išlieka net eilėraščio kulminacijoje, kalbant apie žmogaus žūtį („Kažkas (...) dabar skylėtas ant laiptų gulėjo“). Tokiu būdu sukuriamas atsiribojimo efektas. Bet tuoj pat pasigirs-ta empatiškas pasakotojos balsas, apgailintis peršautą medį. Pusiausvyra sugrąžinta.

J. Girenko rašo norėdama apaminti dūšią, niekuo nesekdama, nieko nesiekdama – pati sau, galvoje, antroje 2019 metų kalendoriaus lapų pusėje.

Parengė Vilma Mosteikienė

Jadvyga Kaunaitė-Girenko.

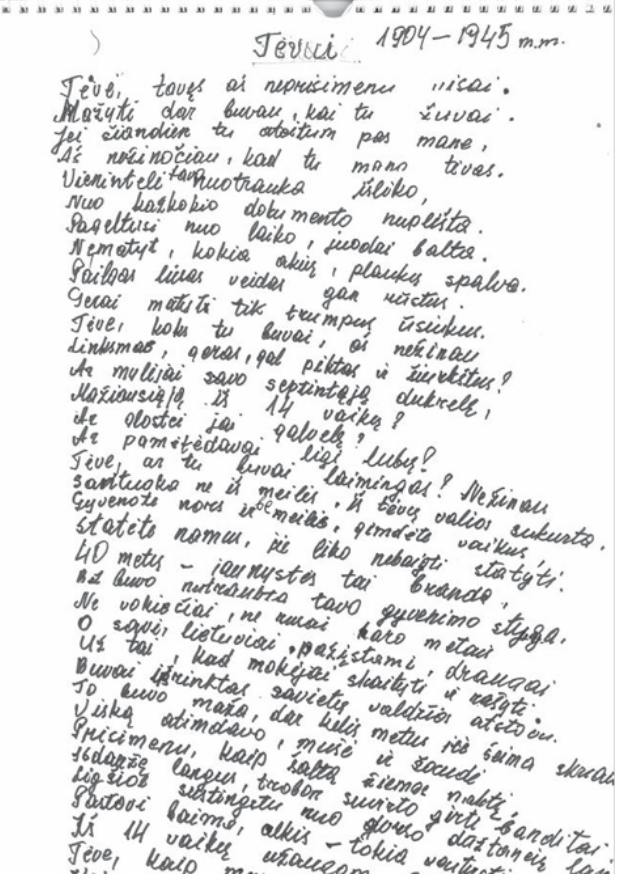
* * * * *

TĖVUI (1904-1945)

Tėve, tavęs aš neprisimenu visai.
Mažytė dar buvau, kai tu žuvai.
Jei šiandien tu ateitum pas mane,
Aš nežinočiau, kad tu mano tėvas.
Vienintelė tavo nuotrauka išliko,
Nuo kažkokio dokumento nuplėšta.
Pageltusi nuo laiko, juodai balta.
Nematyt, kokia akių, plaukų spalva.
Pailgas liesas veidas gan rūstus.
Gera matyt tik trumpus ūsiukus.
Tėve, koks tu buvai, aš nežinau:
Linksmas, geras, gal piktas ir šiurkštus?
Ar mylėjai savo septintąją dukrelę,
Mažiausiąją iš 14 vaikų?
Ar glostei jai galvelę?
Ar pametėdavai iki lubų?
Tėve, ar tu buvai laimingas? Nežinau.
Santuoka ne iš meilės, iš tėvų valios sukurta.
Gyvenote nors ir be meilės, gimdėte vaikus,
Statėte namus, jie liko nebaigti statyti.
40 metų – jaunystės tai branda,
Bet buvo nutraukta tavo gyvenimo styga,
Ne vokiečiai, ne rusai karo metais,
O savi, lietuviai, pažįstami, draugai,
Už tai, kad mokėjai skaityti ir rašyti,
Buvai išrinktas sovietų valdžios atstovu.
To buvo maža, dar kelis metus jie šeimą skriaudė,
Viską atimdavo, mušė ir šaudė
Prisimenu, kaip šaltą žiemos naktį,
Išdaužę langus, trobon suvirto girti banditai.
Ligšiol sustingstu nuo garso dūžtančių langų.
Pastovi baimė, alkis – tokia vaikystė vargana,
Iš 14 vaikų užaugom 8.
Tėve, kaip mums tavęs reikėjo,
Kaip norėjau prisiglaust tau prie krūtinės,
Pajusti tavo meilę, rankų šilumą.

BALADĖ APIE TYLĄ

(...)
O ar gali būt tylą kare,
Kai žemę drebina sprogimai
Ir dangaus pagalbos aidai šauksmas,
Kur kraujas, ašaros ir skausmas,
Ar gali būt tylą kare?
Aš išgirdau ją, pajutau kiekviena kūno ląstele.
O buvo taip, nupiešiu jums paveikslą,
Kaip bėga dienos bombarduojamam mieste.
Iš rūsių ir slėptuvių išeina žmonės,
Kas skuba namo, kas mankština užtirpusias kojas.
Ir noris įkvėpt gryo oro,
Bet ore sklando suodžiai ir degusių kvapas,
Netolies liepsnoja susprogdinta degalinė,

1944 m., pasklidus žiniai, kad frontas artėja ir rusai netrukus bus čia, Julijonas ir Eugenija Smilgevičiai į vežimą susikrovė šiek tiek turto, pasiėmė vaikus ir patraukė į Vakarus. Namams tolstant, matyt, tėvo širdį užgulė netekties skausmas ir baimė dėl ateities, tad jis apsisprendė grįžti. Šis jo sprendimas pakeitė visos šeimos gyvenimą ir nulėmė ateitį. Gyvenimas ten, Vakaruose, jiems būtų buvęs gerokai lengvesnis negu kitiems bėgliams. Mama Eugenija (Džesika – taip ją visą gyvenimą vadino artimieji) Smilgevičienė, buvusi Armonaitė, gimė 1916 m. JAV, tad turėjo ne tik Lietuvos, bet ir Amerikos pilietybę. Bet... nepanorus trauktis į Vakarus, teko keliauti į Rytus.

Didžiausia šeimos „nuodėmė“ – 40 ha žemės, kurią valdė Birutės tėvai. To ir pakako, kad 1945 m. J. Smilgevičių rusai išvežtų į lagerį Karelijoje, prie Belomoro kanalo. Iš ten jį paleido po beveik dvejų metų. Grįžęs iš Karelijos tėvas sakė, jog ištrūkti iš to pragaro tesugebėjo retas. Jam pasisekė, nes neblogai nusimanė apie techniką. Tai pastebėjo, prižiūrėtojai lietuvių įdarbino kepykloje. J. Smilgevičius ne vien savo, bet ir kaimyno Zenono Vagnoriaus, buvusio

Birutė su broliais.

Tėvui į lagerį siųsta šeimos nuotrauka.

Pavėluotas in memoriam

Šį pavasarį mirė Birutė Smilgevičiūtė (g. 1942 m.), plungiškė, kilusi iš Vilkaičių kaimo, bibliotekos bičiulė. Tyliai išėjo tylus žmogus. Teko ją aplankyti dar žiemą, o po to paaiškėjo, kad su Birute (beje, tremtyje jos vardas buvo surusintas Biruta) jau anksčiau kalbėjosi „Žemaičio“ korespondentė Roma Mėčienė, kurios straipsnis išspausdintas kraštotyrininkės Apolonijos Girdžiūnienės knygos „Pasižvalgys po Žemaitiją“ III dalyje. Knygos autorei sutikus, pasidalinsime keliais epizodais apie Birutės šeimos likimą po karo. Kaip įprastai, B. Smilgevičiūtė daugiausia pasakoja apie kitus, apie save – tik prabėgom. Man pačiai iš pokalbio su ja labiausiai įstrigo prisiminimas, kad mama į tremtį pasiėmė rankinį kavos malūnėlį. Lyg nujausdama...

premjero Gedimino Vagnoriaus tėvo, gyvybę išsaugojo.

Grįžus tėvui, šeima ir toliau gyveno Vilkaičiuose, žadėjo statyti naują trobą. Tačiau kažkas pranešė, kad juos gali ištremti, ir patarė bėgti. Smilgevičiai atvažiavo į Plungę ir apsistojo pas pažįstamus Telšių gatvėje. Deja, tai nepadėjo. Netrukus juos kažkas išdavė ir 1949 m. kovo 26-ąją šeima jau dardėjo į Sibirą.

Tremties vietoje, Abakano miestelyje, buvo daug metų neveikiantis malūnas. J. Smilgevičius ėmė jį ir sutaisė. Tai padarė įspūdį ne tik vietos gyventojams, bet ir kolchozo pirmininkui. Lietuvių tuoj pat paskyrė į malūną. Pradžią buvo labai sunki. Vaikai ėjo į mokyklą (Birutė – į pirmą klasę), motina dirbo ten, kur siuntė,

o tėvas – malūne. Ką galėjo paduoti ar iškeisti, taip ir padarė, o už darbą mokėti čia niekas neskubėjo. Tuomet tėvas pasiryžo ir nuėjo pas kolchozo pirmininką grūdų prašyti. Šis, išgirdęs prašymą, sodriai nusikeikė ir paklausė: „Kur tu dirbi?“ „Malūne“, – atsakė tremtinys. Pirmininkas dar kartą nusikeikė ir drėbė: „Tu dirbi malūne, o tavo vaikai badauja?!“

J. Smilgevičiui atrodė nesuvokiama, kad pats pirmininkas jam liepia... vogti. Grįžus namo, žmona prisiuvo nemažas kišenes, tad jis kaskart į namus parsinešdavo grūdų. (Štai tada ir pasitarnavo iš namų atsivežtas kavos malūnėlis. – VM)

Birutės tėvas ne tik malūną suktis privertė, kitus mechanizmus sutvarkė, bet ir triratę karo invalido mašinėlę

tikru automobiliu pavertė. Ji prisimena, kaip jis tą triratę nedidukę mašinėlę iš vietinio nusipirko. Prie jos daugybę dienų plušo, kol ši tapo į tikrą automobilį panaši. Paskutinius darbus baigė Lietuvoje.

(...) Atėjo 1958-ieji. Pagaliau Smilgevičių šeima sulaukė leidimo grįžti į Lietuvą. Tėvai išvažiavo vieni, nes vaikai liko baigti mokyklų. Baigusi 10-tą klasę ji nuvažiavo pas brolių Romą į Krasnojarską, ir juodu drauge grįžo į Lietuvą. Tame nedideliame bute S. Nėries gatvėje, Plungėje, tilpo visa šeima. Brolis Romas bandė įsigyti miškininko profesiją – nepasisekė. Etiketė – tremtinys. Tada jis išvažiavo į tuometinį Leningradą ir įstojo į miškininkystės akademiją. Romo pavyzdys Birutei aiškiai parodė, jog apie aukštąją mokyklą Lietuvoje neverta nė svajoti. Ji su broliu Algiu dirbo „Linų audinių“ fabrike. Nustebo, kai administracija jai pasiūlė važiuoti į Leningradą rengiamus dviejų mėnesių parengiamuosius kursus, kuriuos baigusi, įstojo į Leningrado tekstilės institutą. „Linų audiniuose“ B. Smilgevičiūtė dirbo ir pamainos, ir įrengimų meistrė, ir saugumo technikos inžiniere. Vėliau perėjo dirbti į Buitinio gyventojų aptarnavimo kombinatą vyriausiąja technologe.

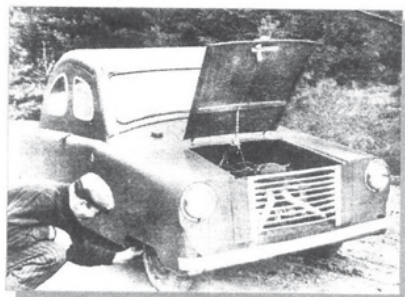
B. Smilgevičiūtė: „Prieš gerą dešimtmetį mane vis dažniau ėmė į Vilkaičius traukti. Kasmet, balandį, vis nuvažiuodavau ir dabar važiuoju gervių pasižiūrėti. Nuvažiavusi prisimenu, kas

Birutė Smilgevičiūtė.

Triratė neįgaliojo mašinėlė...

...virto gražuoliu automobiliu.

kur stovėjo. Kai grįžome, naujojoje senelių troboje jau buvo įsikūrusi kolchozo kontora. Mūsų namelyje taip pat gyveno svetimi.(...)

Laukuose, apie 50 metrų nuo kelio, gulėjo didžiulis akmuo. Sumaniau jį atvilkkti prie kelio ir pastatyti savo artimiesiems. Padėjo ūkininkai Lina ir Alfredas Andriuškai – jie tą akmenį ir atitem-

pė. Žiūrėdama į kiekvieną pavasarį sugrįžtančias gerves, mąstau, jog tie, kurie amžiams liko atplėšti nuo namų, tik paukščiais į juos ir grįžta. Taip ir gimė užrašas ant akmens. (...)"

Ištrauka iš R. Mėčienės str. „Žemaitėje“, 2017.03.17.

Paruošė Vilma Mosteikienė

Rimuotos kalbos prieglobstyje

ATKELTA IŠ 3 PSL. ■■■

Kitoj pusėj dega maisto sandėlis...
Tai bombardavimo padarinys.
Prie parduotuvės ir vaistinės eilės rikiuojasi,
Kad suspės ko nors nusipirkt, žmonės tikisi.
Tik vaikai ir šuniukai rūpesčių neturi,
Jie džiaugias ištrūkę iš tvankių slėptuvių.
O krūmuose žvirbliai vėl kelia puotas...
Iš dūmų debesies išniro saulė,
Trumpam pradžiugino pasaulį
Ir nusileido patalan.
Bet štai ir vėl šaižus sirenos kauksmas
Nutraukia tas trumpas ramybės minutes...
Ir reikia bėgt į slėptuves.
O kas negali bėgti iš namų,
Tai turi kristi ant grindų,
Tarp dviejų sienų, kur nėra langų...
Per keletą minučių kiemas ištuštėjo,
Nebežuja mašinos, nurimo netgi vėjas.

Ir žvirbliai išsigandę kur pasislėpti randa,
Nustojo kaukti sirena...
Ir štai šita kraupi tyla
Net skamba ausyse.
Lyg varpo dūžiai smilkiniuos
Savos širdies plakimas,
O šalčio iešmas smelkia kūną
Ir stingdo kraują laukimas,
Kas atskris, kur nukris?
Tylą nutraukia keistas toks zvimbimas.
Tai ne bombonešis, ne naikintuvas,
Tai mirtį nešančioji raketa.
Ir štai baisus sprogimas, antras, rečias, penktas,
Devyniaaukštis sudrebėjo ir skamba,
Ir skamba dūžtantys langų stiklai.
Maži metalo gabaliukai, prakirtę lango rėmą, durų staktą,
Įsminga spintos duryse.
Kiti, į sieną atsimušę, kaip pupos guli sofoje.

O tu, sustingęs ir išbalęs,
Tupi tarp dviejų sienų koridoriaus kamputyje.
Metalinės namo durys lyg rėtis skylėtos,
Kazkas už jų pasislėpęs stovėjo,
Į namus parbėgti nespėjo,
Dabar skylėtas ant laiptų gulėjo.
Prie namo augę medžiai tyliai rauda,
Skylėtais kamienais ašaros rieda.
Ir jiems juk skauda...
Tai buvo kasetinė bomba,
Ji negriauna, ji žudo, žaloja, baugina.
Taigi aš dukart tylą išgirdau,
O baigės ji griaustinio ir bombų sprogimu.
Tai neieškosiu aš daugiau tylos.
Tegu laukuose burzgia traktoriai, mašinos teūžia.
Ir tegul skamba muzika.
Kad tik nekristų bombos ant galvų,
Kad namai negrūtų ir žmonės kad nežūtų.
Ir kad vaikai neverktų, likę be tėvų.
Ieškokim vienybės, santaikos, taikos!

Paruošė Vilma Mosteikienė

ONA RIAUBAITĖ-STASKEVIČIENĖ. GIJŲ KNYGA: LINK GIMTINĖS ŠAKNŲ

Atidarymas: 2026 m. rugsėjo 25 d., penktadienis, 12:00 val., Žemaitės memorialinis muziejus.

Onos Riaubaitės-Staskevičienės (1941–2017) kūrinių raštai, suausti į gyvenimo ratą, sukasi į pradžią pradžią, kur juos dar kartą pasitinka šiltas Tėvų slenkščio vėjas. Jubiliejinė paroda „Gijų knyga: link gimtinės šaknų“ atspindi kadaise išsakytus menininkės lūkesčius: „Kai Dievulis pašauks, aš žinosiu, kur sugrįžti“.

Apie kūrybą ji yra palikusi jautrius žodžius: „Kai pasižiūri, tas siūlelis – tikras stebuklas, su juo tiek daug galima sukurti. Taip viskas tobulai sutverta, kad tereikia tik apsidairyti ir kurti – visko aplink tiek daug yra“.

Ona Riaubaitė-Staskevičienė gimė 1941 m. rugsėjo 13 d. Kadaičių kaime (Plungės r.) – talentais dosnioje Žemaitijos žemėje. Toje pačioje vietoje augo rašytoja Žemaitė bei garsus medžio drožėjas Stanislovas Riauba, su kuriuo menininkę siejo tos pačios giminės šaknys. Mokslus ji pradėjo Šateikių pradinėje mokykloje, 1960 m. baigė Kretingos vidurinę mokyklą ir įstojo į Telšių taikomosios dailės technikumą. 1965 m. baigusi mokslus Telšiuose, pradėjo dirbti Kauno trikotažo fabrike „Audimas“ dailininke ir tęsė studijas Vilniaus dailės instituto Kauno vakariniame fakultete, kur įgijo dailiosios tekstilės specialybę.

Ilgąja gyvenimo stotele menininkei tapo Kaunas. 1987 m. ji įstojo į Dizainerių sąjungą, o 2006 m. įsijungė į Kauno dailininkų sąjungoje veikiančią tekstilinių grupę ESAME (Entuziastų Sąjunga Atvirose Menui Erdvėse). Čia ji iškart tapo aktyvia nare, turinčia ryškų ir savitą balsą Lietuvos tekstilinių gretose.

Visas Onos Riaubaitės-Staskevičienės gyvenimas buvo paskirtas kūrybai. Naujų formų ieškojimai ir

įvairių netradicinių medžiagų naudojimas padėjo menininkei priartėti prie conceptualiu turiniu grįstos tekstilės. Jos darbai buvo eksponuojami 84-iose parodose bei projektuose Lietuvoje ir užsienyje (JAV, Lenkijoje).

Su dideliu kūrybiniu polėkiu ir ypatinga atsakomybe ji ruošdavosi Pasaulio žemaičių dailės parodoms, kas ketverius metus rengiamoms Žemaičių dailės muziejuje Plungėje. Paskutinėje parodoje, kurioje ji dalyvavo (7-ojoje, vykusioje 2016 m.), eksponuotas diptikas „Būna dienų...“ tiesiog prikaustė lankytojų dėmesį. Kūrinio idėja ir profesionalus jos išpildymas tapo širdį virpinančia, įtaigia ir gražia tekstiline gyvenimo patirčių metafora.

Atkūrus Nepriklausomybę ir nustojus menui taikyti griežtus sovietinius kanonus, tekstilė tarsi pražydo. Menininkai pradėjo laisviau naudoti ne tik spalvas ar raštus, bet ir aplikacijas, pynimo bei siuvinėjimo technikas, taikyti netekstilines medžiagas. Smulkioji tekstilė Onos Riaubaitės-Staskevičienės kūryboje įgavo įvairiausių pavidalus. Tik pamanykit, kaip sumaniai, naudojant medžio drožles (žiuogspėras), sukurtas įtaigus, charakteringas „Žemaitijos Anderseno“ – Stanislovo Riaubos – portretas! Atrodo, tiek nedaug – tik žiuogspėrelės, viskas taip lengva, tačiau kūrinio svoris ir gylis – neišmatuojami.

Pristatydama vieną iš daugelio personalinių parodų Lietuvos Respublikos Seime, Ona pasakojo:

„Didelį impulsą kūrybai davė kelionės. Visos mano šeimos atostogos nuo 1980 m. susijusios su jomis ir jų organizatoriumi a. a. Gediminu Ilgūnu. Tos kelionės mane išvedė iš tremties. Aš sau išsiaiškinau, kad Lietuvoje buvo trys tremtys:

1. Ištrėmė žodį. Unikalus atvejis – knygnešystė – daug savo darbų skyrė šiai temai.
2. Ištrėmė žmones. Ačiū likimui – mano šeima to nepatyrė.

3. Dvasinė tremtis. Likusiems Lietuvoje teko patirti dvasinę tremtį. Tik kelionių metu supratau, kokioje asmeniškoje dvasinėje tremtyje aš gyvenau daugybę metų. Tą ir noriu parodyti savo kūryboje – mes turime laisvę kurti ir rodyti savo darbus.“

Paprasta, pasižyminti nepaprastu žemaitišku mąslumu kūryboje, atvira žmogui ir laisva minčiai – tokia ji buvo ir išliko. O jos „Gijų knygos“ puslapius dabar varto šiltas Tėvų slenkščio vėjas. Šio vėjo klausosi ir iš Kauno namų atvažiavęs Onos „Giliukas“.

Paroda bus eksponuojama Žemaitės memorialiniame muziejuje.

Parodos kuratorė Danutė Einikienė

Vyr. dailininkė - dizainerė Laura Blaževičienė

Žemaičių dailės muziejaus inf.

Kunigą Adomą Milėrių prisimenant

Penkerius metus Plungės parapijos klebono pareigas ėjęs kun. Adomas Milėrius (1921-1981) išliko ne tik parapijos tikinčiųjų, bet ir visų plungiškių atmintyje. Minėdami jo 105 m. gimimo ir 45 m. mirties sukaktį dalijamės kraštotyrininko Povilo Griguolos (1956-2006) straipsnio „Saulutėje“ ištrauka.

(...) 1976 m. kelis mėnesius dirbęs Šilutės klebonu, rudenį A. Milėrius buvo atkeltas į Plungę. Čia rado apleistą bažnyčią ir šventorių, smukusią jaunimo moralę. Sakydamas pirmąjį pamokslą, paminėjo: „Kad moterys neprisemtų batelių, remontuosim šventorių.“ Net ir stipriai sirgdamas, labai intensyviai darbavosi, dirbo ir įvairius ūkiškus darbus. Klebonas A. Milėrius, sutvarkęs Plungės

šventorių, įvedė bažnyčioje centrinį šildymą, perdavė altorius, šventuosius, klaupkas, gražiai išpuošė visos bažnyčios vidų. Pats dažė bažnyčios bokštus.

Visą laiką jis buvo optimistas, neparodydavo savo negalių, dažnai pajuokaudavo. Ne kartą iš kaimo atėjusios moterėlės prie bažnyčios rasdavo kleboną su darbiniais drabužiais besidarbuojant ir klausdavo, kur klebonas. Jis atsakydavo,

jog pats čia esąs. Tos supykdamo: „Nu, jau tuoks aplamis...“ Jis atsakydavo: „Ateikit vakare į bažnyčią, pamatysit mane kitokį.“

A.a. kun. Milėrius pirmasis Plungės parapijoje pradėjo kryžių ir koplytelių gelbėjimą ir blai-vybės skleidimą. Dažnai primindavo, jog senose kapinėse baigia išgriūti koplytėlės ir kryžiai, o čia juk palaidoti mūsų protėviai ir tėvai. Tvarkyti koplytėles buvo įpratęs nuo pirmųjų kunigavimo metų Telšiuose. Apie save subūrė jaunimą. Iš studijų laikų turėjo didelį puodą, pats virėdavo valgyti. Dirbdami kartu gražiai išpuošė Telšių kapines.

Per pamokslus ne kartą sakydavo moterims, kad per ilgai neužsisėdėtų bažnyčioje: gal kam vandens, malkų ar duonelės reikia atnešti?

Visą gyvenimą a.a. kun. Milėrius buvo labai veiklus, vis kartodavo: „Bėgam, bėgam, lekiam, lekiam.“ Kartu su Jurgiu Valančiumi rinko istorinę medžiagą apie Plungę. Finansavo J. Valančiaus tyrinėjimus. Jų kraštotyrinis darbas liko išspausdintas mašinraštyje.

Gydytojai neleido jam taip intensyviai dirbti, liepė pailsėti, atsipalaiduoti. Jis sakydavo: „Gulėsi ar dirbsi – vis tiek mirsi, o ką padarysi gero – paliks žmonėms.“ Buvo negobšus, nesava-naudis, teisingas žmogus. Gal todėl su visais gerai sugyveno – buvo visų mėgiamas, net ir tuometiniai vadžios vyrai aukodavo jam pinigus.

Jis buvo labai atsidavęs bažnyčiai. Nemėgo apsieidusių kunigų. Eidavo dirbti į labiausiai apleistas parapijas: sutvarkęs

Ranka rašyto, iliustruoto bei įrėminto teksto, skirta A. Milėriui, autorystė nežinoma.

vieną ilgai neužsibūdavo ir vykdavo į kitą. Žadėjo išvažiuoti ir iš Plungės. Sakė, jog čia jau aptvarkęs ir norįs vykti į Žemaičių Kalvariją. Deja, sunki liga 1981 m. spalio 17 d. nutraukė gyvybę.

Į laidotuves rinkosi kunigai ir kiti žmonės iš visos Lietuvos. Buvo paskaiciuota, kad palydėti į paskutinę kelionę susirinko apie 16 tūkst. žmonių.

A.a. kun. Milėrių palaidojo Plungės kapinėse. Ant jo kapo pastatytas gražus paminklas.

Pasakojimą norėčiau užbaigti žodžiais, parašytais jo nekrologe: „Jo gyvenimo šviesa ilgai neges Plungėje, Žemaitijoje ir visoje Lietuvoje.“

„Saulutė“, 1992 m. lapkričio 27 d., Nr. 45.

Paruošė Vilma Mosteikienė

Kun. A. Milėrius procesijos priešaky.

Naujai buriamas mezgimo klubas Plungėje!

Nesvarbu, ar mezgi jau 10 metų, ar tik 10 dienų, o galbūt niekada nelaikė virbalų rankose, bet visada norėjai išmokti- ši erdvė skirta būtent tau!

Kviečiame prisijungti prie šiltos ir atviros mezgimo bendruomenės.

Kartu dalinsimės patirtimi, įkvėpiančiomis idėjomis ir jaukiai leisime laiką ilgėjančiais rudens bei žiemos vakarais su virbalais rankose.

Pirmasis susitikimas: rugsėjo 29 d. (antradienį) 17:30 val.

(Mėzgimo klubas vyks kiekvieną antradienį 17:30)

Vietą: Plungės rajono savivaldybės viešoji biblioteka (Parko g. 7)

Kuo pasirūpinti? Atsinešk savo pradėtą mezgimo projektą arba siūlų kamuoliuką ir virbalus.

Megzti kartu kviečiame visus – be jokio amžiaus ar lyties cenzos.

Laukiami tiek pradedantieji, tiek patyrę meistrai!

Mėzgimo klubo įkūrėja ir susitikimų kuratorė – Neringa Marcinkevičiūtė

Plungės viešosios bibliotekos inf.

Burbiškio dvaro parodoje gėlės skleidžiasi knygų skirtukuose

Daugyvenės kultūros istorijos muziejaus-draustinio Burbiškio dvaro istorijos muziejuje (Radviliškio r.) eksponuojama paroda „Gėlės knygų skirtukuose“ iš šiaurinės Reginos Mačiulytės kolekcijos. Parodoje eksponuojami 345 knygų skirtukai, juos vienijanti tema – gėlių motyvai. Skirtukai atkeliavę iš įvairių pasaulio šalių, seniausias pagamintas 1933 metais.

R. Mačiulytė yra sukupusi 25 tūkstančius knygų skirtukų iš daugiau nei 70 pasaulio šalių. Pasak kolekcininkės, tai tikrai dar ne pabaiga. O kolekcijos pradžia – paauglystėje mamos bendradarbės Reginos Jacinkevičienės padovanoti rankų darbo skirtukai. Nors tuomet apie kolekcijos rinkimą R. Mačiulytė neturėjo nė minties, skirtukų namuose ėmė daugėti.

„Laikui bėgant supratau, kad kiekvienas naujas skirtukas man suteikia be galo daug džiaugsmo – taip po truputį apėmė azartas: iš kur, kas pavaizduota, kokiomis aplinkybėmis pateko į mano rankas. Nebegalėjau sustoti. Skirtukų norėjosi kuo daugiau ir kuo įvairresnių. Turbūt kiekvienas kolekcionierius pritars, kad pildyti kolekciją – tai nuolat patirti pažinimo džiaugsmą“, – sako kolekcininkė.

R. Mačiulytė jau aštuntą kartą parodoje rodo skirtukus iš savo kolekcijos, bet pirmą kartą paroda vyksta visiškai kitokioje aplinkoje – Burbiškio dvare.

Dvaruose buvo saugomos didelės bibliotekos – knygos buvo neatsiejama dvarų kultūros istorijos dalis. Biblioteka buvo kaupiama ir Burbiškio dvare. Ten, kur knygos, ten ir skirtukai – iki XIX a. vidurio skirtu-

kai beveik visada būdavo knygos įrišimo dalis.

Knygų skirtukų istorija yra glaudžiai susijusi su knygrišystės raida, o jos pradžią tyrinėtojai sieja su pirmųjų kodeksų – įrištų knygų – pasirodymu I a. Seniausias žinomas išlikęs skirtukas datuojamas VI a. Vėlyvaisiais viduramžiais, kai knygos dar nebuvo įprastos puslapių numeracijos, Europos vienuolynuose imti naudoti sudėtingi sukamieji skirtukai. Knygrišystės technologijoms tobulėjant, XVIII a. pab. leidėjai pradėjo siauras šilkinės juostelės įklijuoti arba įsiūti tiesiai į pačios knygos nugarėlę. Didysis lūžis įvyko XIX a. vid., kai atsirado atskiri, išimami knygų skirtukai.

Šiuo metu knygų skirtukai yra tapę savarankišku taikomojo meno ir kolekcionavimo objektu. Skirtukų įvairovė yra didžiulė. Burbiškio dvare eksponuojamai parodai pasirinkta tema „Gėlės knygų skirtukuose“ primena dvarų parkuose

žydėjusius ir tebežydinčius gėlynus. Burbiškio dvaras savo gėlėmis garsus visoje Lietuvoje – pavasarį čia pražysta tulpių jūra, ankstyvuosius žiedus keičia vasaros spalvos, žydėjimas lankytojus džiugina iki pat šalnų. Kiekvienas augalas žavi ne tik spalva ir kvapu, bet ir saugo įdomią istoriją. Savas istorijas pasakoja ir knygų skirtukai.

Paroda „Gėlės knygų skirtukuose“ Burbiškio dvaro istorijos muziejuje bus eksponuojama iki spalio 31 dienos.

Daugyvenės kultūros istorijos muziejaus-draustinio inf.

Lauros Prascevičiūtės nuotr.

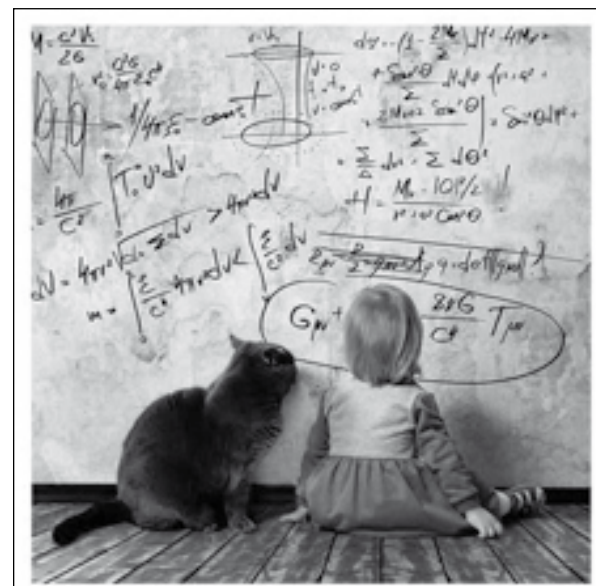
„Manome, kad gimdami atsirandame iš nieko ir tampame kažkuo – kitaip tariant, iš „nieko“ virstame „kažkuo“. Toks yra mūsų gimimo apibrėžimas: egzistencija kyla iš nieko arba kažkas atsiranda iš nieko. Tačiau tai absurdiška, nes neįmanoma, kad kas nors atsirastų iš nieko.

Popieriaus lapas, kurį laikau tarp pirštų, yra kažkas, kas egzistuoja dabar. Ar galime nustatyti tikslų jo atsiradimo momentą ir vietą? Tai labai sunku – tiesą sakant, neįmanoma, – nes prieš tapdamas popieriaus lapu jis jau buvo čia medžio, saulės ar debesies pavidalu.“

Thich Nhat Hanh

Iš ispanų kalbos vertė Genovaitė Matevičiūtė

Ilustracija iš soc. tinklų.

TEN KUR GYVENA ANGELAI

09 22 — ★ — 10 23

RAMUTĖS GEDGAUDIENĖS LĖLIŲ PARODA

„Ten, kur gyvena angelai“ – tai erdvė, kurioje susitinka kūryba, jautrumas ir tikėjimas grožiu. Tegul kiekvienas čia atranda savo angelą – tą, kuris įkvėpia, saugo, guodžia ar tiesiog primena, kad šviesa visada yra šalia.

SKAITYKLA PARKO G. 7

PLUNGES RAJONŲ SAVIVALDYBĖS VIEŠOJI BIBLIOTEKA

VAITKOS Kėstotis

Medė meistra Vaičiūna kninga

Vaičiūns Virgilėjus – plungėškis, gėmės ėr augės pri Babrunga. Aukštūsiaus muokslus ejės Vėlniou. Kāp architekts darbavuos Skouda kraštė. Vo 1997-tās apsėstuojė Kiauleikiūs, kaimė šalėp Vėdmantū, tarp Kretinguos ė Palonguos. Će tor sava dėrbtovės, galerėjė. Tor poikė žmuona Rūta – sava patariejė, pritariejė ėr ožtariejė. Ė tor ėšlėdės daili mena albuma „Iš medžio iškirsti stebuklai“ so sava darbū nuotraukuoms ė sava žemaitėškās pasakuojėmās. Ėš tuos kningas sožėnuom ėr api pati meistra.

MEISTRISTĖS MUOKSLĀ

Nu aštontuos klasės par vasaras atuostuogas Vaičiūns druožė suvenirus Plungės liaudės kūribas gamėniū ĩmuonie „Minija“. Druožė dā puora metu ė po muokėklas. Tas darbs ėšmuokėna amata.

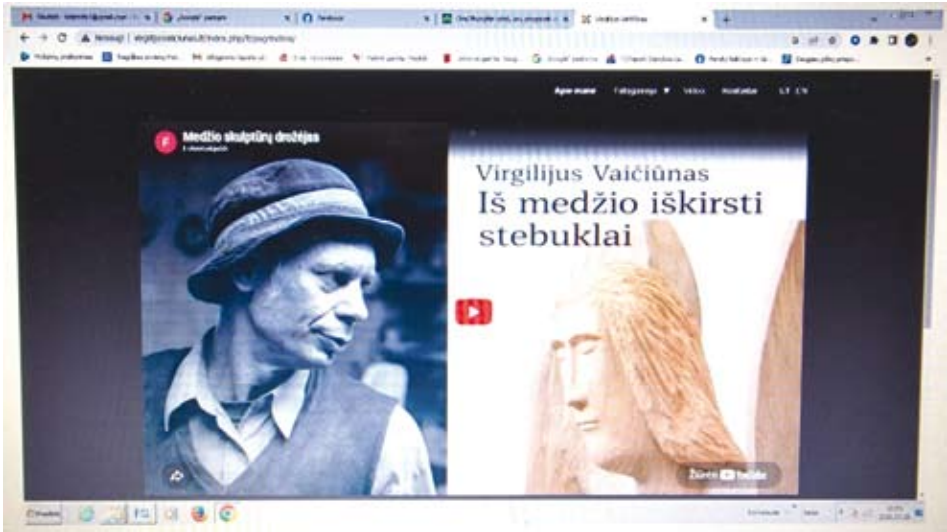
Po Vėlniaus studėju darbavuos Skoudė, paskiaus – kolchuožūs. Architekta darbs ėšmuokėna ėšdruožtė dėdėlius medėnius darbus, sodiedliuotė šmuota skulptūru i vėina kopėta.

MEDĖ MEISTRISTĖ

1990-tās, jau gīvendams Palonguo, Vaičiūns metė vėsus darbus ėr apėntās ĩjemė druožtė medi. Tik druožtė. Tik medi.

Tumet žmuonims reikiejė rūpintuojeliu, krīžiu, kuoplītstolpiu. Dā – paminklu ont kapū. Vėsuo-kiausiu skulptūru, aniuolu, švėntūju. Ė Vaičiūns vėskon ton druožė. No vėins svarbiausiu anuo darbū atsėrada Švėntuojuo.

Kėta karta Palonguo,

Vaičiūna svetainie – nuoroda i filmoka.

ont Bėrotas kalno, ĩr bovosi astruonuomėnė stebėkla. Tuo vėituo atstatītė senuobėnės observatuorėjės nebgaliejė. No galiejė Švėntuojuo. Ont sopėlto smėltiu kalnelio 1997-tās bova pastatītė Vaičiūna ėšdruožtė medėnė stolpā so runu ženklās, so dėivū ė deiviu vardās: Saulė, Mienou, Perkūns, Aušrėnė, Žemina, Austiejė, Vondenis, Patrimps, Patols, Vielėns, Lada. Ė dabā par Juorė (Jorgėnės), Rasas (Juonėnės), ĩgiadėinius būn ožkorams aukors –

Vaičiūnienė Rūta kningas pristatīmė Plungės bibliotekuo. 2018 m.

Vaičiūna kninga (leidėkla „Charibdė“; 2017 m.).

Iliustracėjės ėš kningas.

Vaitkaus Kėstotė nuotraukas

Švėntėkla Švėntuojuo – Žemaitiu alka pri Baltėjės. 2005 m.

kumet stolpā ruoda Saulės laida tamė a kėtamė pašalelie. Kninguo „Iš medžio iškirsti stebuklai“ ĩr etnuoluoga Klimkas Liberta straipsnis api

Vaičiūna darbus ėr api medė stebūkla – kāp par švėntūsiaus ožoulus ė švėntas skulptūras ėn i dongo mūsa maldas...

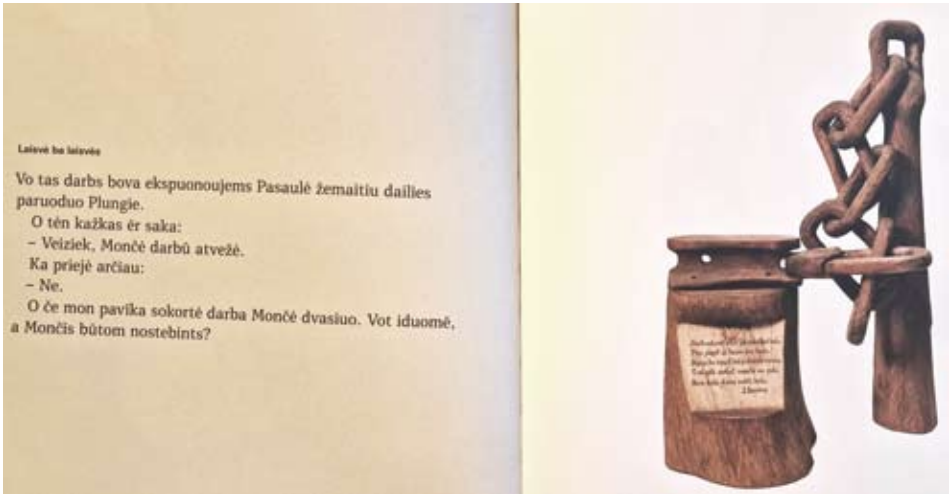
BŪS DAUGIAU.

Marėjė so Kūdėkiu

Monės paprašė ĩškuobtė Marėjė so Kūdėkiu, bet aš pagalvuojau: ar aš dabar dėrbsu ton tradicini varianta – maža Jezolioka ont Marėjės ronku?! Vot ėr gavuos prakotės dievolioks tarp Marėjės apsiausta, kors nuor apsauguotė no būsėmū negandu.

Bliūdė so dongėiu

Vės nuoriejuos nematitu sprėndėmu. Sogalvuojau ėr padėrbau bliūdā so dongėiu. Vo ka ons nenokrėstu, ĩr so kontim, katra ĩsėlėd i ton bliūdā. Gal dietė na tik cepelinus, bet ėr vėskon, kon valguom.

Krīzios Priekolės šv. Ontuona Paduvietė bažnīcės švėntuoriou

Priekolės klebuons paprašė monės kažkon orėgėnalaus padėrbtė žemaitiu krėkšta jobiliejou. Aš anam patariau sosėrastė ožoula kou kriaviesni, vo ožvės geriausė trėšaki.

Ons tuoki ėr rada. Galiejau padėrbtė krīžiu ėš tuo patėis medė. Nuoriejuos paruođitė ėr mūsa paguonėškas šaknis, diel tuo idiejau paguonėškus krėkštus šalėp krīžiaus, katrei ĩr dā na vėsėškā ĩšnīkė.

Vaičiūna tekstā.

Angels, katras nuor pakėltė

Bova bliūdu laikuotarpis, bet vėn mėsłėjau apie skolptūra. Liōbo vėn palėpdītė ėš muolė, kažkon papaišītė. Tuo angela nedėdelis muolėnis varijants pralaukė septėniuolėka metu, kol bova ĩškuobts ėš stuora rōsta.

Gelžėnė Daubarių istuorėjė

Rogsiejė 4-5 d. pri Daubarių pėliaalniu, šalėp Mažeikiu, jau septintus metus skombiejė koršiu švėntė „Gelžėnė Daubarių istuorėjė“. Mažeikiu muziejės kvėitė i paruoda, vo šalėp dvėjū Daubarių pėliaalniu dvė dėinē šormoliava kareivė, meistrā, dainėninkā ēr „statistā“.

Daug panašomu bova so kėtās istuorėnės festivalēs – Kernavies, Apoulės, Imbaries, kėtū. Karėniu klubu bova ē

vėitėniu, ēr ēš Latvėjės. Meistrā dērba ē ruodė medėnius, druobėnius,

muolėnius, gelžėnius daktus. Vėinē – audė, ontrė – pīnė, tretė – vėjė,

ketvėrtė – mėdo pėlstė. Gera ūpa vėn kielė dainėninkā – „Alksna“ ēš Mažeikiu ēr „Andulė“ ēš Kretinguos.

No Daubarių švėntė – ēšskėrtėnė. Pri pėliaalniu archeuoluogā īr atradėn gelžėis līdīma pečius – koršē jau priš tūkstantė metu apdėrba metalā! Ė vėikšnėškis kalvis Stankos Martīns somėslējė Daubarių festivali – paruodītė ton stebūklinga gelžėis atsėradėma. Tam darbou īr nudrebams muolėnis pečios. I ton pečio ded pelkiu rūda ē medė on-

glis. Padeg. Dumplės par pečiaus skilės pot uora ē tēp vėn korsta. Karštis – tūkstantė sovėš laipsniu. Ė par posdėini ēšsėlida kelė kiluogramā gelžėis. Ė kalvė jau gal kaltė kar-

dus, kalavėjus. Ė Daubarių pėlėis karžīgē jau gal moštėis so vikingās ē kėtās neprieteilēs...

„Žemaičių saulutės“ inf.

Kvėitė i Žemaitiu kaima muziejo

Rogsiejė 27-ta – Tarp-tautėnė turizma dėina. Laukdams tuos svarbiuos dėinuos Žemaitėjės turizma informacėjės cėntros vėsa savaitė vadėna i ekskursėjės Varniūs, Bėržo-

vienūs ē Telšiūs. Vėina dėina veiksmos vika Žemaitiu kaima muziejou.

Žemaitiu kaima muziejės – Žemaitiu muziejaus „Alka“ padalėnis. Isteigts Telšiūs, pri Mastė

ežera. Ėš vėsū pašaliū īr sovežtė 16 bodinku – truobas, jaujės, kūtės. Ėr atsėrada trīs gīvenėmā, trīs suodības – baguotesnė ūkėninka, vėdotėnė ē mažažemiaus. Vo dā ē malūns pastatīts, ē

kalvė. Padėigts poikos suodnos. Žid jorgėnā ē kėtas senuobėnės kvietkas. Ganuos žemaitokā, vuožē, avis. Gīven žōsis, triošē. Vo kasėninkē jau šmuota metu šer katė Mauricėjė...

A čē būs degustacėjė, ar edukacėjė...

Ton rogsiejė 26-ta būrieli turistu po žemaitėška skansena vadžiujė gidė Bėrota. Pri ekskursėjės prisėjungė ē jauns žemaitoks Adris! Gidė pasakuoję, kon seniau žmuonis dērba, kāp bova naudojemis vėsuokiausė prietaisā. Vo paskiaus atsėsieda i audėma staklės ē pradiejė austė!

Vot dielkuo rėk gidu. Jug bamaž vėskon gali ē Vikipedėjuo sožėnuotė – no geriau patem pamatītė. Vo atvažiavės i vėita gali ē pats pamatītė – no geriau paprašītė gida, ka paruodītom...

Čē, pri Mastė, vīkst ne tik ekskursėjės. Čē būn ē vaidėnėmā, naktėšuokė, žemaitėšku patruovu degustacėjės ē vėsuokiausės edukacėjės. Ont žėimuos truobas būs ožrakintas – galies tiktās pavākščiutė po „kaima“. Vo gegožie apėntās būsem kvėitamis i svarbiausė muziejaus švėntė „Žemaitiu gīvastis“.

Vaitkaus Kėstotė nuotr.

„Žemaičių saulutės“ inf.

Gidė Bėrota ē žemaitoks Adris so ekskursantās.

Gidė Bėrota - audėma staklies.

Tā kraitėnė skrinė – 166 metelė.

Šmuots bodinku...

RENGĖJAS – DRAUGIJA „SAULUTĖ“

LEIDŽIAMAS NUO 1994 M. SPALIO 4 D.

ISSN 1822-6817

RĖMĖJAS –
PLUNGĖS RAJONO
SAVIVALDYBĖ

Draugijos „Saulutė“ 2026 m. projektas „Gyva kalba – gyva tauta“, skirtas Žemaitiško rašto metams.

Draugijos „Saulutė“ 2026 m. projektas „Iš žemaičių žemės atėję“.

Redaktorė
Kristina Paulauskaitė

Leidėjas
Ž. Pilitauskio IV (Nr. 680008)
Slyvų g. 8, Kaušėnai, 90175
Plungės r.
Tel. +370 682 56 996.

„Žemaičių saulutės“ bendradarbiai:
Alma Riebzdaite, Nijolė Jankuvienė,
Dalia Šimkutė, Virginija Liutikaitė, Otilija Juozapaitienė, Aldona Kuprelytė, Lidija Šimkutė (Australija), Genutė Matevičiūtė, Kristina Pilitauskienė, Kęstutis Vaitkus, Zita Jonušaitė, Alma Šakienė.

Partneris: Plungės viešoji biblioteka

Spaudė Ignatkų spaustuvė
ul. Przemysłowa 26, 16-001 Kleosin

Straipsnių ir laiškų autorių
nuomonės gali nesutapti su
redakcijos nuomone.

Maketavo Žydrūnas Pilitauskas

Tiražas – 1000 egz.

Laisvės al. 19,
LT-90157 Plungė
Tel. +370 614 65 329.
e. p.
zemsaulute@gmail.com